

ارزیابی اثرات حضور گردشگران در جامعه روستایی از دیدگاه زنان روستاهای شهرستان مشهد

علی اکبر مجدی^۱، نسرين عربی^۲

استادیار گروه علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد majdi@um.ac.ir

کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی Nnarabinn82@gmail.com

چکیده

در سال‌های اخیر، صنعت توریسم روستایی در برنامه‌های توسعه پایدار منطقه ای و ملی مورد توجه قرار گرفته است. نگرش ساکنین و میزان پذیرش آنها در قبال گردشگران غیر بومی موقت یا گردشگران دارای خانه‌های دوم در موفقیت یا شکست برنامه‌های توسعه ای روستایی بسیار اهمیت دارد. نگرش زنان روستایی به عنوان بخشی از سرمایه‌های انسانی اثرگذار بر سایر کنشگران بومی و خانواده‌های خود و همچنین بر سایر سرمایه‌های موجود در روستاها مانند منابع طبیعی و اقتصادی، عامل مهمی است که متأسفانه مغفول مانده است. لذا این پژوهش با هدف سنجش نگرش زنان روستایی در مورد گردشگری روستایی در میان ۱۰۰ نفر از زنان بالای ۱۵ سال ساکن در ده روستای گردشگر پذیر اطراف مشهد صورت گرفته است. روش استفاده شده پیمایش و ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه محقق ساخته است. نتایج حاکی از آن است که حضور گردشگران بر منابع زیست محیطی تأثیر منفی دارد. ارزیابی اثرات اقتصادی حضور گردشگران در روستا با موافقت و پذیرش ساکنین همبستگی معنادار و مستقیم دارد داده‌ها میان چرخه حیات حضور گردشگران در روستا با نگرش و ارزیابی ساکنین در مورد اثرات حضور گردشگران همبستگی معنادار و معکوس را نشان می‌دهد.

واژه‌های کلیدی: صنعت توریسم، گردشگری پایدار روستایی، نگرش زنان روستایی

^۱ استادیار گروه علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد

^۲ کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی

بیان مسئله

دو واژه زن و روستا در طول تاریخ همواره با زایش و رویش قرین بوده اند. زنان مادران و همسرانی بوده اند که برای نخستین بار کشاورزی، سفالگری، فرش و گلیم بافی و ... را در کنار تجدید نسل و تربیت فرزندان و ایجاد نشاط و تحرک لازم برای زندگی اجتماعی در حافظه تاریخ ثبت نمودند. آغاز زندگی اجتماعی بشر نیز در روستاهایی که اغلب ویژگی نزدیکی به منابع آب را داشتند و یا روستاهایی که بر طبق رسوم پیشینیان بر گرد آرامستان های ابدی درگذشتگانشان ایجاد می شدند، اتفاق افتاده است.

در دوران کنونی با رکود اقتصادی، خشکسالی و کمبود منابع و امکانات لازم برای کشاورزی مکانیزه، انواع نابرابری های اقتصادی، اجتماعی، رفاهی و ... در روستاها مواجهیم، روند مهاجرت های بی رویه و حاشیه نشینی روستائیان در اطراف شهرها نتیجه ای از این قبیل مسائل است. در چنین فضایی ایجاد روش های جدید معیشتی و کسب درآمد که هویت تخریب شده روستاها و ساکنین آنها را بازسازی نماید از اولویت های توسعه ای روستاها می باشد. یکی از این روش ها گردشگری روستایی است که جایگزینی مناسب برای روستاهایی است که با مشکلات متعددی در زمینه اقتصاد مبتنی بر کشاورزی، جنگلداری، معادن و ... روبرو هستند (علیقلی زاده فیروز جایی، بدری و فرجی سبکبار، ۱۳۸۶؛ Mansfeld and Jonas, 2006). در این میان نقش زنان به عنوان نیمی از جمعیت ساکن در این اماکن که قدمت برخی از فعالیت های آنها مانند مهارت در طبخ غذاهای محلی و تولید صنایع دستی به صورت سنتی فراوان است، می تواند به عنوان مزیتی در توسعه اقتصاد بومی در نظر گرفته شده و در توسعه روستایی بسیار تأثیرگذار باشد. کسب استقلال و گسترش روابط و آگاهی زنان روستایی در خلال تعاملات ناشی از گردشگری نیز اهمیت بالایی دارد (Garrod, Brian, 2011؛ busby and rendly (2000)؛ ملک حسینی، درگاهی و امیری، ۱۳۹۰).

با وجود برخورداری از سابقه دیرینه گردشگری در همه جهان و مخصوصاً ایران (ملک حسینی، درگاهی و امیری ۱۳۹۰) صنعت توریسم از دوره هایی نه چندان دورد در کشورهای مختلف به عنوان شاه کلیدی برای احیای مجدد یا ایجاد رونق اقتصادی در اماکن روستایی در نظر گرفته می شود. به عنوان مثال نقشی که گردشگران بر طبیعت و محیط زیست اماکن روستایی و فرهنگ محلی آن می گذارند می تواند دارای ابعاد مختلف مثبت یا منفی باشد و از این رو می بایست با حساسیت ویژه ای در چارچوب توسعه پایدار بررسی شود تا هم شرایط

و کیفیت اقتصادی- اجتماعی جامعه میزبان را ارتقاء دهد و هم تجربه های آموزنده و مفرحی را برای گردشگران به ارمغان آورد (Flagestad, 2001).

در عین حال حضور گردشگران در مناطق روستایی می تواند برای ساکنین آنها مخاطراتی نیز به همراه داشته باشد. به عنوان مثال تخریب اکوسیستم و منابع طبیعی، قطعه قطعه شدن زمین های کشاورزی، تغییرات هویتی- فرهنگی بومی، افزایش کاذب قیمت کالاهای مصرفی و زمین و بازگشت کم سرمایه زمین های فروخته شده ساکنین به روستا و... می تواند مقاومت یا نارضایتی روستائیان را به دنبال داشته باشد (امینی، بختی و باباجمالی، ۱۳۹۴؛ علیقلی زاده فیروز جایی، بدری و فرجی سبکبار، ۱۳۸۶). لذا میزان پذیرش گردشگری و صنعت توریسم پدیده ای چند وجهی است که هم جامعه میزبان و هم گردشگران میهمان باید در نظر گرفته شوند. در نتیجه در بررسی نگرش کنشگران اجتماعی به این صنعت تقریباً نوپا، نگرش جامعه میزبان و میزان پذیرا بودن آنها نسبت به فعالیت های ناشی از گردشگری و پذیرایی از گردشگران اهمیت زیادی در توسعه پایدار این صنعت خواهد داشت. نگرش به مجموعه شناخت ها، آگاهی ها، احساسات، عواطف، ارزش ها و باورهای گفته می شود که انگیزه و تمایل کنشگران را به انتخاب انواع خاصی از رفتار، کنش، تعامل و در مجموع سبک زندگی معینی رهنمون می گردد. نگرش افراد در طول چرخه زندگی و طی مراحل اجتماعی شدن در خانواده، مدرسه و سایر نهادها و اماکن اجتماعی و بر اساس تجارب زیسته در فرد درونی شده و محرک او در انواع کنش می شود. لذا چنانچه کنشگران اجتماعی نگرش مثبتی نسبت به گردشگری داشته باشند و آن را مفید بدانند برنامه های توسعه ای گردشگری روستایی به بار خواهند نشست و در غیر این صورت با عدم پذیرش گردشگران و یا بی توجهی، سبب شکست برنامه هایی که توسط مدیران و سرمایه گذاران پیشنهاد یا اجرا می شوند، خواهند شد. همچنین یکی از کاراترین روش های تغییر رفتار و تعاملات اجتماعی، اقتصادی و... ایجاد تغییر در نگرش است لذا توجه به نگرش زنان روستایی برای هدف گذاری های توسعه ای اهمیت زیادی دارد (نصرآبادی و حیاتی، ۱۳۹۲؛ خسروجردی و نوری پور، ۱۳۹۵). نگرش کنشگران به گردشگری دارای یک چرخه حیات به صورت فرآیندی پویاست. به عبارتی در ابتدای ورود گردشگران به یک روستای معین ممکن است به خاطر رونق اقتصادی یا گسترش ارتباطات میان محلی ها با جامعه میهمان نگرش مثبتی در جامعه میزبان نسبت به توریسم روستایی ایجاد شود؛ اما چنانچه با عدم مدیریت صحیح و پیشی گرفتن هزینه های اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، محیطی و... مانند ازدحام و شلوغی، آلودگی های محیطی و صوتی، تغییر مناظر طبیعی روستا و منازل مسکونی و احساس محرومیت نسبی روستائیان و... این نگرش به سمت منفی سوق پیدا کند طرح های توسعه ای گردشگری روستایی با شکست مواجه خواهد شد (Johnson, Snepeger and Aksin, 1994). بنابراین از اولویت های توسعه گسترش توریسم روستایی بررسی نگرش ساکنین در باب این پدیده است تا با فرهنگ سازی و آگاه سازی مناسب بر اساس یافته ها مدیریت مناسبی در این حوزه لحاظ گردد. در این صورت انتظار می رود میزان منافع و سودی حاصل از گردشگری پایدار روستایی از میزان هزینه های آن بالاتر باشد و از این طریق علاوه بر توسعه همه جانبه مناطق روستایی، توسعه یک پارچه منطقه ای و ملی نیز تسهیل گردد. با توجه به آمارهایی که از میزان مبادلات مالی در بخش گردشگری و توریسم گزارش می شود (World Travel and Tourism Council, 2009) در شرایط کنونی که کشورمان به دلایل مختلف مانند تحریم ها با مسائل فراوان مخصوصاً مشکلات اقتصادی در سطوح مختلف دست و پنجه نرم می کند، اهمیت توجه و برنامه ریزی برای توسعه گردشگری بیشتر می شود (کریمی دهکردی و کلاتری، ۱۳۸۹).

بنا بر آنچه ذکر شد هدف این پژوهش سنجش نگرش زنان روستایی در مورد گردشگری روستایی می باشد.

ادبیات تحقیق

در زمینه توسعه گردشگری روستایی پژوهش های فراوانی صورت گرفته است. با این وجود جای خالی توجه محققین به نگرش زنان روستایی نسبت به این صنعت مهم در اقتصاد و توسعه پایدار کاملاً محسوس است. در حالی که، در هر جامعه و خانواده ای زنان نقش پررنگی در تربیت فرزندان، برنامه ریزی و هدایت خانواده بر عهده دارند. لذا کیفیت دیدگاه آنها در این باب می تواند بسیار راه گشا باشد. رضایی، حاتم زاده عربی، رمضانی فر و خوشبخت (۱۳۹۲) در مقاله بررسی جامعه شناسی نقش صنعت گردشگری روستایی به عنوان راهبردی برای توسعه پایدار روستایی، در چارچوب نظریه توسعه پایدار و با روش اسنادی نتیجه می گیرند که گردشگری روستایی باعث ایجاد اشتغال، افزایش سطح درآمد، متنوع سازی فعالیت های اقتصادی، افزایش سطح آگاهی های فرهنگی و اجتماعی، ایجاد رابطه میان گردشگران و جامعه میزبان شده و از سوی دیگر در حفظ میراث فرهنگی و طبیعی مناطق روستایی و بهره برداری صحیح از منابعی مانند زمین مؤثر بوده و به این ترتیب از مهاجرت های روستا به شهر نیز جلوگیری می کند. همچنین انگاره های موجود در رابطه با توسعه نیافتگی را با ایجاد شرایط لازم برای بهبود کیفیت زندگی و افزایش اعتماد به نفس روستاییان کاهش می دهد. لذا توسعه گردشگری را کلیدی برای توسعه پایدار روستایی معرفی می نمایند.

امینی، بختی و باباجمالی (۱۳۹۴) در مقاله ای با عنوان ارزیابی جامعه میزبان به توسعه گردشگری در مناطق روستایی ادراک جامعه روستایی داماب از توابع دهستان مهردشت در نجف آباد اصفهان را نسبت به پیامدهای توسعه گردشگری را با رویکرد کمی و ابزار پرسشنامه بررسی کرده اند. نتایج آنها نشان می دهد توسعه گردشگری تاثیرات مثبت بیشتری بر وضعیت کالبدی و اقتصادی ساکنین داشته است اما پیامدهای آن در زمینه های محیطی و اجتماعی منفی و شدیدتر بوده است. آنها استدلال می کنند ارزیابی مثبت ساکنین از وضعیت کالبدی و اقتصادی می تواند ناشی از کوتاه مدت بودن بروز و ادراک این تاثیرات باشد و این در حالی است که تاثیرات منفی یاد شده در بلند مدت می توانند تاثیرات مثبت را تحت تاثیر قرار دهند. لذا برنامه ریزی برای مواجهه و مقابله با این تاثیرات اهمیت فراوانی دارد.

فیروزنیا، رکن الدین افتخاری و ولی خانی با تحلیل نگرش آثار و پیامدهای گسترش ویلاسازی در روستاهای دهستان تارود شهرستان دماوند نشان می دهند که نگرش صاحبان ویلاها (خانه های دوم شهرنشینان) در باب اثرات منفی گسترش ویلاها در مناطق روستایی همگرا و یکسان است و این را به خاطر غیرقابل انکار بودن این اثرات منفی می دانند. اما در باب آثار اقتصادی و اجتماعی-فرهنگی نگرش صاحبان ویلاها با ساکنان روستایی واگرا و متفاوت است. آنها نتیجه می گیرند که با وجود همگرایی در نگرش این دو گروه با ایجاد ما و احساس تعلق اینگونه از گردشگری می تواند به توسعه مناطق روستایی منجر شود اما در صورتی که میزان واگرایی در نگرش آنها بیشتر باشد به دلیل بروز اختلاف و گروه های ما و شمای بیگانه نمی توان این نوع از گردشگری را برای توسعه روستایی کارا دانست.

خانی (۱۳۹۰) در تحلیل جنسیتی از درک آثار گردشگری روستایی (مورد مطالعه: روستای کن-سولقان در شمال غرب تهران) بر اساس تحلیل جنسیتی نحوه ادراک آثار گردشگری بین مردان و زنان را با روش پیمایشی-توصیفی و با ابزار پرسشنامه بررسی کرده. یافته ها نشان می دهند نگرش زنان و مردان در ابعاد اقتصادی و اجتماعی همگرایی و در درک آثار زیست محیطی و موفق بودن عملکردهای گردشگری واگرایی وجود دارد. همچنین گردشگری به دلیل دارا بودن از ماهیت ارتباطی میزان ارتباطات زنان و آگاهی آنها را افزایش داده است اما به کاهش نابرابری جنسیتی و افزایش مشارکت فعال و عملی آنها کمک نکرده است.

خسروجردی و نوری پور (۱۳۹۵) با تحلیل سازه های مؤثر بر روستائیان در خصوص گردشگری روستایی در بخش دودزن شهرستان مرودشت با روش پیمایش و ابزار پرسشنامه، نتیجه می گیرند متغیر میزان ارزش گردشگری روستایی سهم بیشتری در پیش بینی نگرش پاسخگویان در مورد گردشگری داشته و پس از آن متغیرهای داشتن درآمد از منبع گردشگری روستایی و مشاهده فعالیت های مربوط به

گردشگری از منابع مختلف مانند رسانه ها و کسب آگاهی از آنها تاثیرگذار بوده اند. از این رو پیشنهاد داده اند که رسانه ها مانند تلویزیون در باب تبلیغات و برنامه های آموزشی با موضوع گردشگری توجه بیشتری داشته باشند.

نصرآبادی و حیاتی (۱۳۹۲) در مقاله تحلیل نگرش روستائیان نسبت به تاثیرهای گردشگری روستایی نیز با پیمایش و پرسشنامه نتیجه می گیرند بین متغیرهای سواد و عضویت در تشکل ها و شغل ساکنان با نگرش کنشگران نسبت به گردشگری روستایی ارتباط معنادار وجود دارد. همچنین متغیر مساحت باغ و میزان درآمد افراد از گردشگری بر نگرش کنشگران اثرگذار بوده و میزان مساحت باغ، درآمد از گردشگری و میزان تحصیلات جامعه میزبان ۴۰٪ از میزان تغییرات نگرش روستائیان نسبت به پیامدهای گردشگری روستایی را پیش بینی کرده اند.

تحقیق کروبوی و بذرافشان (۱۳۹۴) در توسعه گردشگری و تغییر الگوهای فرهنگی در ناحی روستایی (مورد مطالعه: روستای آسیاب سر، شهرستان بهشهر، استان مازندران) به روش پیمایش و ابزار پرسشنامه نشان می دهد گردشگری و ارتباط ساکنین روستاها با گردشگران بر مؤلفه های سبک پوشاک، مصرف غذایی، گسترش مصرف گرایی، زبان و گویش بومی و سبک ازدواج ساکنین روستاها اثرگذار است. علیقلی زاده فیروز جایی، بدری و فرجی سبکبار (۱۳۸۸) با بررسی نگرش جامعه میزبان به اثرات محیطی و اقتصادی گردشگری در نواحی روستایی: مطالعه موردی بخش مرکزی شهرستان نوشهر با ابزار پرسشنامه نشان داده اند از دیدگاه ساکنان، گردشگری اثرات اقتصادی مثبتی نظیر افزایش فرصت های شغلی و درآمد و اثرات منفی اقتصادی و محیطی مانند افزایش قیمت کالا و خدمات، افزایش قیمت کاذب زمین، افزایش آلودگی صوتی و دست اندازی به حریم منابع طبیعی دارد. همچنین در هر منطقه روستایی توافق معناداری در نگرش اهالی مشاهده می شود اما این نگرش ها در میان دهستان های مختلف ناحیه مورد بررسی تفاوت های معناداری وجود دارد به گونه ای که با رشد گردشگری و افزایش میزان کارکرد گردشگری در یک دهستان از دید ساکنین آنجا اثرات منفی اقتصادی و محیطی بر اثرات مثبت آنها سبقت می گیرد.

فرناندو آلمدیا گارسیا، رافائل کورتس ماسیاس، ماریا آنجلس پلز فرناندز و آنتونیا بالبوئا (۲۰۱۵) در مقاله نگرش ساکنین به توسعه توریسم در بنالمادنا (اسپانیا) به روش پیمایش و ابزار پرسشنامه نگرش ساکنان را بر اساس ویژگی های اجتماعی-جمعیتی بررسی کرده اند. نتایج نشان می دهند این ویژگی ها بر نگرش ساکنین نسبت به محیط زیست، اقتصاد و ابعاد مختلف فرهنگ اجتماعی اثرگذار است. همچنین متغیرهای مربوط به ویژگی های اجتماعی-جمعیتی بر نگرش ساکنین بر اثرگذار توریسم ارتباط معناداری را نشان داده اند. میزان تحصیلات، محل تولد و مدت زمان اقامت ساکنین در منطقه بیشترین تاثیر بر نگرش را داشته اند. نتایج تحلیل عاملی نشان می دهد که محل تولد رابطه میان ابعاد گردشگری و سال های سکونت را تعدیل می کند. بر این اساس پاسخگويانی که کمتر از پنج سال در منطقه سکونت داشته اند نگرش مثبت تری به توریسم داشته اند.

گلزردی، سرورامینی، سادات اصیلان و سرورامینی (۲۰۱۲) در مقاله نگرش ساکنین به توسعه گردشگری: مطالعه موردی در نیاسر، ایران بیان می کنند گردشگری یکی از بزرگترین صنایع جهان است که به سرعت روبه رشد می باشد. گردشگری یکی از منابع مهم افزایش درآمد، اشتغال و ثروت در بسیاری از کشورهاست. اگرچه گسترش سریع آن در بسیاری از مناطق تأثیرات مخرب محیطی و فرهنگی-اجتماعی داشته است. تحقیق آنها در منطقه نیاسر انجام شده که گردشگری در آنجا توسعه خوبی نداشته است در حالی که این منطقه ظرفیت های مناسبی برای گسترش این صنعت را دارا می باشد. نتایج نشان می دهند که چهار عامل تأثیر اقتصادی، تأثیرات فرهنگی و اجتماعی،

³ Socio-demographic

⁴ Socio-cultural

تأثیرات محیطی و توسعه ای ۷۶،۲۱٪ تغییرات نگرشی (ادراکی) ساکنین را توضیح می دهند. همچنین پاسخگویان نگرش مثبتی به گردشگری داشته اند.

جلالیان، نامداری و پاشازاده (۱۳۹۴) با بررسی اثرات گردشگری بر توسعه روستای هجیج کرمانشاه به روش پیمایش و ابزار پرسشنامه با ترکیب ۳۰ متغیر نشان می دهند به ترتیب شش عامل توسعه خدماتی-کالبدی، توسعه اجتماعی، نابودی فرهنگی و منظره ها، تخریب محیط زیست (مانند: بیماری های انسانی، کاهش گونه های گیاهی)، اثرات مثبت اقتصادی (مانند: افزایش پس انداز، تنوع شغلی، افزایش سرمایه گذاری) و اثرات منفی اقتصادی (مانند: افزایش هزینه ها) ۷۰٪ تغییرات نگرش به اثرات گردشگری را تفسیر می کنند. پیشنهاد آنها تقویت زیرساختها و خدمات گردشگری، برنامه ریزی برای خروج از حالت گردشگری فصلی و تدوین حفظ میراث فرهنگی و طبیعی منطقه است.

سجادی و احمدی (۱۳۹۲) نیز با ارزیابی اثرات گردشگری روستایی شهرستان فومن از دیدگاه جامعه روستایی نتیجه می گیرند که انباشت زباله و آشغال در محیط زیست روستایی و افزایش درآمدهای دستگاه های دولتی از قبیل دهیاری ها، بخشداری ها، شهرداری ها و... مهمترین اثرات گردشگری روستایی در شهرستان فومن هستند. با استفاده از تحلیل عاملی، اثرات گردشگری در نه عامل خلاصه شدند که قادرند ۷۲٪ از واریانس اثرات گردشگری روستایی در فومن را تبیین کنند. این نه عامل عبارتند از: اشتغال زنان و جوانان روستایی با تولید محصولات محلی و صنایع دستی و فروش آنها به گردشگران در بازارهای محلی، تخریب محیط زیست و مناظر طبیعی برای ساخت مغازه یا محل اسکان گردشگران و ارائه خدمات به گردشگران، آلودگی های محیط زیستی مانند ترافیک، تجمع زباله و مواد دور ریختنی گردشگران در طبیعت، تخریب فرهنگی الگوهای رفتاری جوانان با الگو گرفتن از شهرنشینان متمول با آداب و رسومات مختلف، شکاف اقتصادی به خاطر حضور افراد غیربومی سرمایه گذار و توزیع نابرابر درآمد میان آنها با ساکنین بومی و حتی میان خود ساکنین روستایی، اشتغال فصلی در زمان های بیکاری در بازارهای محلی و صنایع دستی، افزایش درآمد به واسطه عوارض پرداختی به نهادهای دولتی و یا سرمایه گذاری نهادهای دولتی در فعالیت های گردشگری و افزایش درآمد مردم محلی به واسطه خدمت رسانی به گردشگران، توسعه زیرساخت ها به واسطه حضور گردشگران و توجه دولتمردان و سرمایه گذاران به این حوزه .

وثوقی، خانی، مطیعی لنگرودی و رهنمایی (۱۳۹۰) در مقاله ارزیابی نگرش جامعه روستایی به گردشگری، بر مبنای مدل معادلات ساختاری (مطالعه موردی: منطقه کوهستانی رودبار قصران، شهرستان شمیران عوامل موثر بر نگرش گردشگری را در ۹ مسیر فرضی و ۵ ساختار پنهان بر مبنای نظریه مبادله اجتماعی و رویکرد توصیفی-تحلیلی، روش پیمایش و ابزار پرسشنامه بررسی کرده اند. نتایج ضمن تأیید نظریه تبادل اجتماعی نشان می دهند بین ساختار کسب منفعت شخصی و حمایت از گردشگری ارتباط وجود دارد؛ اما ساختارهای دیگری مانند تأثیرات زیست محیطی و اجتماعی-فرهنگی نیز گاهی با تأخیر بر نگرش ساکنین اثرگذارند. همچنین میزان توسعه یافتگی اقتصادی جامعه محلی با درک آثار مثبت و حمایت از گردشگری ساکنان و یا تأثیرات منفی زیست محیطی و فرهنگی بر نگرش منفی و عدم حمایت از گردشگری ساکنین ارتباط مستقیم دارد. در این حالت ساکنین به گردشگرانی نظیر کوهنوردان و دوستداران طبیعت که موارد بهداشتی را رعایت می کنند، نگرش مثبت نشان می دهند.

علیقای زاده فیروزجانی، قدمی و رمضان زاده لسبویی (۱۳۸۸) در مقاله نگرش و گرایش جامعه میزبان به توسعه گردشگری در نواحی روستایی نمونه مورد مطالعه: دهستان گلیجان، شهرستان تنکابن گردشگری را یک فعالیت منبع پایه معرفی می کنند که به جاذبه ها و خدمات وابسته است. آنها میهمان نوازی و استقبال از گردشگران توسط جامعه میزبان را برای توسعه گردشگری لازم دانسته و بد اخلاقی، بد رفتاری، بی علاقهگی و سوءظن ساکنین بومی را مانع جذب و تمایل به بازگشت گردشگران به آن اماکن می دانند. آنها با پیمایش و ابزار

پرسشنامه نتیجه می گیرند ماهیت نگرش و گرایش ساکنان نسبت به گردشگری با هم تفاوت معناداری دارد. میزان حمایت از گردشگری نیز تحت تأثیر سطح توسعه گردشگری در طول زمان با افزایش اثرات مخرب گردشگران مانند انواع آلودگی ها کاهش نشان می دهد که این مورد را در نواحی روستایی ساحلی می توان مشاهده کرد.

بهائی، پیسانی و شاواخ (۲۰۱۴) در مقاله ای با عنوان نگرش ساکنین به گردشگری بین المللی: مطالعه موردی ایران به روش پیمایش و ابزار پرسشنامه دیدگاه ایرانیان مقیم شهرهای بزرگ توریستی نسبت به اثرات گردشگری خارجی در ایران را بررسی کرده اند. بر اساس نتایج پاسخگویان در مورد تأثیرات اقتصادی، فرهنگی-اجتماعی و محیطی گردشگری خارجی در ایران دیدگاه مثبت داشته اند. دیدگاه پاسخگویان در مورد تأثیر گردشگری خارجی بر دین ایرانیان، بسیار خنثی بوده است. به عبارتی نتایج، یک دوگانگی در دیدگاه پاسخگویان نسبت به تأثیر گردشگران خارجی بر دین را نشان می دهند به قسمی که این تأثیرات می تواند مثبت ویا منفی باشد.

چارچوب نظری

گردشگری روستایی یکی از شاخه های پراهمیت صنعت توریسم محسوب می شود و به مجموعه فعالیت ها، خدمات و تدابیری گفته می شود که به وسیله دولت ها، ساکنان روستا و سرمایه گذاران بخش گردشگری برای ارائه به مسافران یا گردشگرانی که برای اوقات فراغت به این اماکن مراجعه می کنند در نظر گرفته می شود (ملک حسینی، درگاهی و امیری، ۱۳۹۰). امروزه با توجه به ظرفیت های مختلفی که در روستاهای گوناگون وجود دارد می توان از انواع مختلف گردشگری روستایی مانند گردشگری فرهنگی، محیطی مثل کوهنوردی یا کویرنوردی، گردشگری سبز، کشاورزی، زیارتی و... بهره برد (میرکتولی و مصدق، ۱۳۸۹).

در ارتباط با گردشگری روستایی سه دیدگاه وجود دارد. در دیدگاه اول، گردشگری به عنوان راهبردی برای توسعه مناطق روستایی شناخته می شود. تمرکز دیدگاه دوم به گردشگری روستایی به عنوان ابزاری در جهت احیاء و بازسازی روستاهایی است که با گسترش شهرنشینی و مدرنیته دچار رکود یا عقب ماندگی شده اند. نگاه طرفداران دیدگاه سوم به توریسم روستایی، از عدم کارایی دیدگاه های قبلی احصاء شده است. در این دیدگاه توسعه گردشگری روستایی علاوه بر توسعه مناطق روستایی و محیط اطراف آنها، به توسعه ملی در هر کشور و همچنین به حفظ منابع و امکانات برای نسل های آینده نیز گره خورده است (حیدری ساریان، ۱۳۹۶).

به عقیده گتز و کارسلن (۲۰۰۷) گردشگری روستایی کارکردهای زیادی برای مناطق روستایی و ساکنان آن به همراه دارد. از جمله این فواید می توان به توانمندسازی این مناطق در پیشرفت، ارتقاء و مشارکت در تعیین سرنوشت روستا و اهالی آن، حفظ منابع طبیعی، انسانی، فرهنگی-اجتماعی، افزایش اعتماد به نفس و مسئولیت پذیری روستائیان و حمایت از صنایع دستی و رشد اقتصادی اشاره کرد. همچنین با توسعه صنعت توریسم در روستاها مهاجران بی کار، افراد ضعیفی که زمین یا سرمایه ندارند و زنان فرصت های مناسبی برای اشتغال و کسب درآمد خواهند یافت. در نتیجه در کاهش یا از بین بردن فقر نیز تأثیرگذار خواهد بود (پاپ زن، قبادی، زرافشانی و گراوندی، ۱۳۸۹؛ حیدری ساریان، ۱۳۹۶).

یکی از پرکاربردترین نظریات توسعه روستایی نظریه مبادله است. بر اساس این نظریه حمایت و عدم حمایت ساکنین مناطق روستایی از توسعه صنعت توریسم، بر پایه محاسبه سود و زیان هایی است که از آن می برند. به عبارتی چنانچه در قبال هزینه های پذیرش گردشگران در روستاها و محیط اطراف آنها منفعت بیشتری نصیب آنها شود از آن استقبال می کنند و در غیر این صورت گرایشی به این صنعت و توسعه آن نخواهند داشت (داورخانی، سوری و حسین زاده، ۱۳۹۴؛ Nunkoo, Gursoy, 2011).

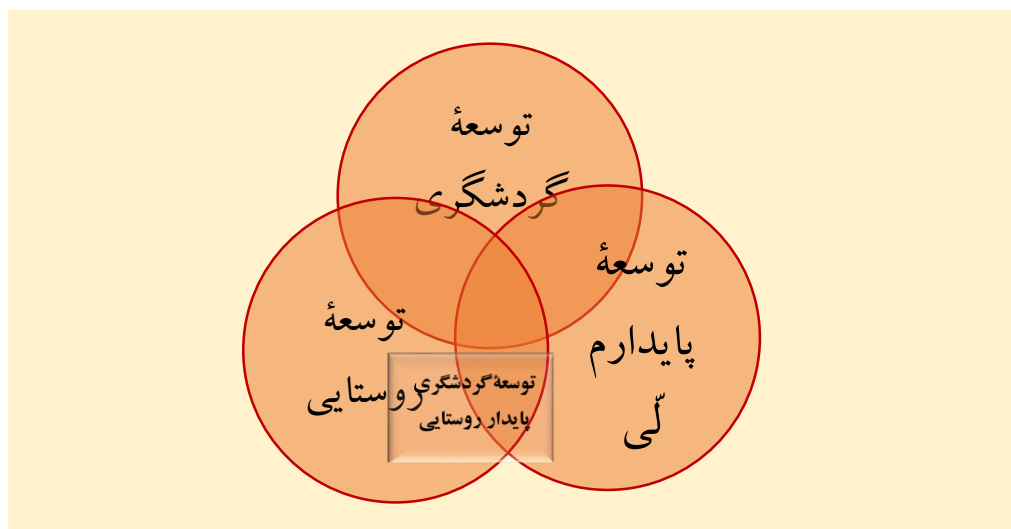
از دیگر دیدگاه های مرتبط با نگرش ساکنین مناطق روستایی به گردشگری نظریه چرخه حیات است. بر مبنای این نظریه دیدگاه روستائیان نسبت به توریسم در طول زمان ثابت نیست، بلکه در ابتدای ورود این صنعت به یک ناحیه به خاطر تغییرات تقریباً زود هنگام در رشد

اقتصادی و گسترش روابط اجتماعی-فرهنگی دیدگاه ساکنین مثبت است؛ اما با گذشت زمان اگر ظرفیت محیطی و اجتماعی محیط هزینه های ناشی از حضور انبوه گردشگران را برنتابد دیدگاه آنها منفی خواهد شد. به عبارتی بین رشد گردشگری و میزان پذیرش و حمایت جامعه میزبان از گردشگری رابطه معکوس مشاهده می شود (Liu and Sheldon, 1987).

برخی از محققان بر این باور هستند که دیدگاه ساکنین یک منطقه روستایی بسته به میزان درگیر شدن و منفعت بردن از این صنعت با هم متفاوت است. کسانی که مستقیماً درگیر فعالیت های گردشگری هستند نگرشی مثبت و کسانی که در مشاغل مربوط به گردشگری نقشی نداشته و سودی نمی برند، یا حتی ممکن است از ناحیه هزینه هایی چون افزایش قیمت ها یا شلوغی و آلودگی آسیب هم ببینند نگرشی منفی به گردشگری و توسعه آن دارند. لذا نگرش ساکنین می بایست با یک رویکرد تفکیکی مورد مطالعه قرار گیرد (Madrigal, Robert, 1993).

با چنین انتقاداتی از رویکردهای توسعه گردشگری روستایی، توجه اندیشمندان و برنامه ریزان به راهبردهای توسعه پایدار توریسم روستایی معطوف گردید. در این استراتژی علاوه بر ابعاد اقتصادی، محیطی-کالبدی، رفاهی و... به ابعاد آرامش روانی، حفظ منابع طبیعی-اجتماعی، نسل های آینده، آموزشی و... نیز توجه می شود. شن (۲۰۰۸ و ۲۰۰۹) بیان می کند نظریه توسعه گردشگری پایدار روستایی از تلفیق نظریه های توسعه روستایی، گردشگری و پایدار بوجود می آید. در این الگوی ترکیبی تمامی ابعاد توسعه ای نظریه های مذکور از جمله منابع و محیط طبیعی، منابع انسانی، اقتصادی-فرهنگی، نهادی و ساختاری در سطوح کلان و خرد از طریق تحقیق، برنامه ریزی و سیاست گذاری مرتب شده و با هم ادغام می شوند. او در فاز اول (۲۰۰۸) الگوی نظری توسعه پایدار گردشگری روستایی خود را ارائه می دهد و در فاز دوم (۲۰۰۹) آن را عملی کرده و بر پایه آن نظریه معیشت پایدار گردشگری روستایی را استنتاج می نماید.

منبع: Shen ۲۰۰۹

در توسعه گردشگری پایدار روستایی می بایست به نیاز همه ساکنین توجه شود. مخصوصاً کسانی که اغلب نادیده گرفته می شدند، مانند زنان و افراد بیکار که سرمایه یا زمین کشاورزی ندارند؛ به قسمی که فقر مطلق و بی عدالتی کاهش پیدا کند. در این استراتژی علاوه بر تسهیل رشد اقتصادی در سطح محلی و منطقه ای، به نحوه توزیع ثروت و درآمد در بین تمام طبقات هم تمرکز می شود. همچنین دولت باید زیرساخت ها و شرایط لازم برای رفاه گردشگران و مشارکت فعال ساکنین در برنامه های توسعه ای را ایجاد کند. از این طریق عزت

نفس و اعتماد ساکنین افزایش می یابد. در نظر گرفتن نسل های آینده و محافظت از انواع سرمایه برای زیست و آسایش آنها نیز از ملزومات جدایی ناپذیر توسعه پایدار گردشگری روستایی است (Tosun , 2001).

روش

این تحقیق با روش پیمایشی و در سطح توصیف انجام شده است . جامعه آماری زنان بالاتر از ۱۵ساله ساکن ده روستای گردشگر پذیر اطراف شهر مشهد بود و حجم نمونه در هر روستا ده پاسخگو بود که به روش تصادفی و تخصیص متناسب انتخاب و پرسشنامه را تکمیل نمودند. روستاهای مورد بررسی شامل : آل ، گجوان ، رضوان ، ماروشک، نقندر ، کنگ ، زشک ، مغان ، اسجیل و تبادکان بودند. ابزار جمع آوری داده ها پرسشنامه محقق ساخته بود روایی پرسشنامه از توافق خبرگان و پایایی آن با توافق درونی گویه ها (آلفای کرونباخ) محاسبه شد که برای بعد اقتصادی 0.70 و بعد فرهنگی 0.61 و بعد زیست محیطی 0.91 بود. آلفا برای متغیر دینداری 0.79 بود.

یافته ها

از مجموع پاسخ گویان ۸۸،۵ درصد مجرد و ۱۱،۵ درصد متأهل ، میانگین سن پاسخ گویان ۳۳،۸۵ سال و از نظر اشتغال ۹۲ درصد از پاسخ گویان خانه دار بودند. میانگین میزان حضور گردشگر در روستاها ۷۳،۴ درصد ۱۶،۷ درصد حضور گردشگر در روستای خود را کم و ۶۶،۷ درصد زیاد ارزیابی کرده اند. میانگین موافقت با حضور گردشگر ۷۴،۴ درصد بود. و ۱۴،۶ درصد با ورود گردشگر به روستایشان مخالف و ۵۹،۴ درصد موافق بودند میانگین دینداری ۸۵،۷۴ درصد و میانگین ارزیابی اثرات اقتصادی ۶۳،۴ درصد ، میانگین ارزیابی اثرات فرهنگی اجتماعی ۶۶ درصد و میانگین ارزیابی اثرات زیست محیطی ۵۰ درصد بود.

جدول شماره (۱) توزیع فراوانی پاسخ گویان به گویه های ارزیابی اثرات حضور گردشگر در روستا

ابعاد	گویه ها	کاملا مخالف	کاملا موافق	مخالف	بینابین	موافق	کاملا موافق	میانگین نسبت به ۵
اقتصادی	گردشگر که زیاد بیاید کسب و کار مردم رونق می گیرد و وضع مردم بهتر می شود	۴	۱۴	۲۳	۲۶	۳۳	۳،۷	
	افزایش گردشگران باعث بالا رفتن رفاه و کیفیت زندگی ساکنین روستا می شود	۱۰	۲۱	۲۲	۲۶	۲۱	۳،۳	
میانگین = ۳،۱۷	رونق گردشگری باعث افزایش کار زنان در خارج از خانه می شود	۱۰	۳۲	۱۹	۲۹	۱۰	۳	
	هرچه گردشگر بیشتری به روستا بیاید دولت امکانات بیشتری به این منطقه می دهد	۱۹	۲۱	۱۱	۲۷	۲۲	۳،۱	
	اگر گردشگر بیشتری به روستا بیاید باعث افزایش قیمت کالاها و گرانی نمی شود	۲۱	۲۷	۱۶	۳۱	۵	۲،۷	
	هرچه گردشگر بیشتری به روستا بیاید درآمد مردم بیشتر می شود	۷	۱۸	۲۶	۲۸	۲۱	۳،۴	

۳	۱۵	۲۳	۲۲	۳۳	۷	رونق گردشگری در این منطقه باعث افزایش شغل و کم شدن بیکاری می شود	
۲,۷	۱۰	۲۱	۲۲	۲۴	۲۳	اگر گردشگر زیادی به روستا بیاید کارهای خلاف در روستا زیاد نمی شود	فرهنگی اجتماعی
۳	۹	۲۸	۲۷	۲۴	۱۲	اگر گردشگر زیادی به روستا بیاید آرامش روستا به هم نمی خورد	میانگین = ۳,۳
۲,۹	۱۱	۲۶	۲۰	۲۳	۲۰	افزایش گردشگران به فرهنگ بومی و اصیل لطمه ای وارد نمی کند	
۴	۴۵	۳۳	۴	۱۳	۵	رونق گردشگری در روستا موجب شهرت و آوازه روستا می شود	
۳,۹	۳۳	۲۹	۱۸	۱۶	۳	اگر گردشگر بیشتری به روستا بیاید اطلاعات و آگاهی مردم روستا بیشتر می شود	
۲,۶	۷	۲۲	۲۱	۲۱	۲۹	رونق گردشگری صدمه ای به محیط زیست روستا نمی زند	زیست محیطی
۲,۵	۱۲	۱۷	۱۴	۲۶	۳۱	رونق گردشگری به طبیعت و فضای سبز روستا آسیبی نمی رساند	
۲,۴	۷	۱۸	۱۸	۲۷	۳۰	رونق گردشگری باعث کثیف تر شدن روستا نمی شود	
۲,۵	۱۴	۱۶	۹	۳۰	۳۱	رونق گردشگری و افزایش ترافیک هیچ مزاحمتی برای روستاییان ایجاد نمی کند	میانگین = ۲,۵
۲,۴	۸	۲۰	۹	۲۶	۳۷	افزایش گردشگران منابع آبی روستا را آلوده نمی کند	

بر اساس داده های جدول شماره (۱) منفی ترین ارزیابی در مورد اثرات زیست محیطی حضور گردشگران در روستاست. (۲,۵) نسبت به (۵) که از حد متوسط پایین تر است و بیانگر این مطلب است که اثرات زیست محیطی حضور گردشگر در روستا منفی ارزیابی شده است. البته اثرات اقتصادی و فرهنگی - اجتماعی نیز ارزیابی کمی بیشتر از حد متوسط و نه چندان مثبت بوده است. بر اساس نتایج تحلیل آماری که در جدول شماره (۲) نشان داده شده است ارزیابی اثرات زیست محیطی حضور گردشگر همبستگی معناداری با میزان موافقت با حضور گردشگر در روستا نداشت. این نتیجه در مورد متغیرهای ارزیابی اثرات فرهنگی - اجتماعی، دینداری پاسخ گو، سن پاسخ گو و میزان حضور گردشگر با موافقت با حضور گردشگر در روستا تکرار شد. بین ارزیابی اثرات اقتصادی حضور گردشگر و موافقت با حضور گردشگر در روستا همبستگی معنادار و مستقیم آماری وجود داشت و بر این اساس می توان گفت کسانی که اثرات اقتصادی حضور گردشگر را مثبت تر ارزیابی کرده بودند موافقت بیشتری با حضور گردشگر در روستا نشان داشتند. بنابراین چنان چه حضور گردشگر فایده ملموس اقتصادی برای روستاییان نداشته باشد مورد استقبال آنان قرار نخواهد گرفت و اثرات مخرب زیست محیطی و فرهنگی - اجتماعی حضور گردشگران قابل تحمل نخواهد بود.

بین میزان حضور گردشگر در روستا و ارزیابی کلی اثرات حضور گردشگر در روستا همبستگی معنادار و معکوس آماری وجود داشت. بر این اساس می توان گفت روستاهایی که پذیرای گردشگر بیشتری بوده اند ارزیابی منفی تری از حضور گردشگر در روستایشان داشته

اند و این نشان می دهد که گسترش حضور گردشگران با شرایط موجود موجب نارضایتی بیشتر روستاییان خواهد شد. گسترش گردشگری روستایی بایستی با ملاحظات خاص زیست محیطی، فرهنگی - اجتماعی و اقتصادی همراه باشد.

جدول شماره (۲) نتایج آزمون همبستگی آماری بین متغیرها

متغیر مستقل	متغیر وابسته	آزمون	ضریب همبستگی	خطای آزمون	نتیجه
اثرات زیست محیطی	موافقت با حضور گردشگر	تای کندال	۰,۰۰۲	۰,۹۸	رد فرضیه
اثرات فرهنگی - اجتماعی	موافقت با حضور گردشگر	تای کندال	۰,۰۰۶	۰,۵۲	رد فرضیه
اثرات اقتصادی	موافقت با حضور گردشگر	تای کندال	۰,۰۲۲	۰,۰۱	تایید فرضیه
دینداری	موافقت با حضور گردشگر	تای کندال	۰,۰۱۰	۰,۲۸	رد فرضیه
سن پاسخ گو	موافقت با حضور گردشگر	تای کندال	۰,۰۰۳	۰,۷۶	رد فرضیه
میزان حضور گردشگر	موافقت با حضور گردشگر	تای کندال	-۰,۰۰۸	۰,۳۶	رد فرضیه
میزان حضور گردشگر	ارزیابی کلی	تای کندال	-۰,۰۲۰	۰,۰۴	تایید فرضیه

بحث و نتیجه گیری

یافته های این بررسی نشان داد که پاسخ گویان اثرات زیست محیطی حضور گردشگران را منفی ارزیابی کرده اند. ۵۰ درصد معتقدند گردشگران به محیط زیست صدمه می زنند، ۵۷ درصد آسیب به طبیعت و فضای سبز، ۵۷ درصد کثیف شدن روستا، ۶۱ درصد افزایش ترافیک و ۶۳ درصد آلوده کردن منابع آبی روستا را از پیامدهای حضور گردشگر می دانند. این یافته با یافته سجادی و احمدی (۱۳۹۲) که انباشت زباله و تخریب محیط زیست را از اثرات گردشگری روستایی دانسته اند همسو است و لذا می توان گفت اثرات مخرب زیست محیطی حضور گردشگران در روستاها بایستی مورد توجه و مذاقه بیشتر برنامه ریزان گردشگری روستایی قرار گیرد. صدمه زدن به محصولات باغی و زراعی، انباشت زباله در محیط طبیعی روستا و ترافیک تصویری همیشگی از پیامد حضور گردشگران در روستاست. وجود همبستگی معنادار و مستقیم آماری بین ارزیابی اثرات اقتصادی حضور گردشگر در روستا و موافقت با حضور گردشگر در روستا با نظریه مادرگال (۱۹۹۳) که معتقد است کسانی که از منافع گردشگری بهره مندند دیدگاه مثبت تری نسبت به گردشگری روستایی دارند همسو و هم جهت است. و لذا جهت توسعه گردشگری بایستی منافع حاصل از گردشگری به همه اقشار روستایی تعلق بگیرد. وجود همبستگی معنادار و معکوس بین میزان حضور گردشگر در روستا با ارزیابی از اثرات حضور گردشگران با نظریه چرخه حیات که معتقد است ابتدای حضور گردشگران دیدگاه روستاییان نسبت به گردشگری مثبت اما بتدریج و با افزایش گردشگران به شرط تغییر نکردن زیر ساخت ها این نگرش منفی خواهد شد همسو و هم جهت است و لذا تبلیغات جهت جذب گردشگر به مناطق روستایی که به افزایش حضور گردشگران خواهد شد قبل از فراهم کردن زیر ساخت های مناسب و لازم فرصت طلایی استفاده از گردشگری را از بین خواهد برد و نگاه منفی که بر اثر افزایش حضور گردشگران در روستا ایجاد می شود مانع بزرگی بر سر راه توسعه گردشگری خواهد بود.

منابع

- امینی، عباس؛ بختی، سمیرا؛ باباجمالی، فرهاد (۱۳۹۴)، ارزیابی نگرش جامعه میزبان به توسعه گردشگری در مناطق روستایی، مطالعات مدیریت گردشگری، شماره ۳۰.
- کریمی دهکردی، مهدی؛ کلانتری، خلیل (۱۳۹۰)، شناسایی مشکلات گردشگری روستایی استان بهارمحال بختیاری با استفاده از تکنیک تئوری بنیانی، پژوهش های روستایی، سال دوم، شماره سوم.
- پاپ زن، عبدالحمید؛ قبادی، پرستو؛ زرافشانی، کیومرث و گراوندی، شهپر (۱۳۸۹)، مشکلات و محدودیتهای گردشگری روستایی با استفاده از نظریه بنیانی (مورد مطالعه: روستای حریر، استان کرمانشاه)، فصلنامه پژوهش های روستایی، سال اول، شماره ۳.
- جلالیان، حمید؛ نامداری، فریوش؛ اصغر، پاشازاده (۱۳۹۳)، اثرات گردشگری روستایی بر توسعه روستای هجیح کرمانشاه، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، سال پانزدهم، شماره ۳۶.
- حیدری ساریان، وکیل (۱۳۹۶)، عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری روستایی از دیدگاه مردم محلی، مورد مطالعه: دهستان سردابه شهرستان اردبیل، فصلنامه علمی-پژوهشی گردشگری و توسعه، سال ششم.
- خانی، سمیه (۱۳۹۰)، تحلیل جنسیتی از درک آثار گردشگری روستایی (مورد مطالعه: روستاهای کن-سولقان در شمال غرب تهران)، توسعه محلی (روستایی-شهری)، دوره سوم، شماره ۱.
- خسروجردی، مدینه؛ نوری پور، مهدی (۱۳۹۵)، تحلیل سازه های مؤثر بر نگرش روستائیان در خصوص گردشگری روستایی در بخش دروزن شهرستان مرودشت، راهبردهای توسعه روستایی، شماره ۳.
- دادورخانی، فضیله؛ سوری، فرشاد؛ حسین زاده، فریده (۱۳۹۴)، تبیین راهبرد گردشگری فرهنگ محور در دهستان کلین-فشافویه، مجله پژوهش و برنامه ریزی روستایی، سال چهارم، شماره ۳، شماره پیاپی ۱۱.
- رضایی، حسین؛ حاتم زاده عربی، الهام؛ رضانی فر، حدیثه؛ خوشبخت، سعید (۱۳۹۲) در مقاله بررسی جامعه شناسی نقش صنعت گردشگری روستایی به عنوان راهبردی برای توسعه پایدار روستایی، دومین همایش ملی گردشگری و طبیعت گردی ایران زمین.
- سجادی، اشرف؛ احمدی، فاطمه (۱۳۹۲)، ارزیابی اثرات گردشگری روستایی شهرستان فومن از دیدگاه جامعه روستایی، فصلنامه علمی-پژوهشی مطالعات مدیریت گردشگری، سال هشتم، شماره ۲۳.
- علیقلی زاده فیروزجانی، ناصر؛ بدری، سید علی؛ فرجی سبکبار، حسنعلی (۱۳۸۶)، نگرش جامعه میزبان به اثرات محیطی و اقتصادی گردشگری در نواحی روستایی: مطالعه موردی بخش مرکزی شهرستان نوشهر، روستا و توسعه، سال دهم، شماره ۱.
- فیروزنیا، قدیر؛ رکن الدین افتخاری، عبدالرضا؛ ولی خانی، محبوبه (۱۳۹۲)، تحلیل نگرش آثار و پیامدهای گسترش ویلاسازی در روستاهای دهستان تاررود شهرستان دماوند، روستا و توسعه، سال شانزدهم، شماره ۴.
- علیقلی زاده فیروزجایی، ناصر؛ قدمی، مصطفی؛ رمضان زاده لسبویی، مهدی (۱۳۸۸)، نگرش و گرایش جامعه میزبان به توسعه گردشگری در نواحی روستایی نمونه مورد مطالعه: دهستان گلیجان، شهرستان تنکابن، پژوهش های جغرافیای انسانی، شماره ۷۱.
- کروبی، مهدی؛ بذرافشان، شیما (۱۳۹۴)، توسعه گردشگری و تغییر الگوهای فرهنگی در نواحی روستایی (مورد مطالعه: روستای آسیاب سر، شهرستان بهشهر، استان مازندران)، تحقیقات فرهنگی ایران، شماره ۳۰.

کریمی دهکردی، مهدی؛ کلانتری، خلیل (۱۳۸۹)، شناسایی مشکلات گردشگری روستایی استان چهارمحال و بختیاری با استفاده از تکنیک تئوری بنیانی، پژوهش های روستایی، سال دوم، شماره ۳.

میرکتولی، جعفر؛ مصدق، راضیه (۱۳۸۹)، بررسی وضعیت گردشگری روستایی و نقش آن در رونق صنایع دستی مورد دهستان استرآباد جنوبی، شهرستان گرگان، مطالعات و پژوهش های شهری و منطقه ای، سال دوم، شماره هفت.

ملک حسینی، عباس؛ درگاهی، محمد مهدی؛ امیری، محمود (۱۳۹۰)، گردشگری روستایی و توسعه پایدار (با تأکید بر روستای سیمین ابرو شهرستان همدان)، فصلنامه جغرافیا و برنامه ریزی شهری پشم انداز زاگرس، سال چهارم، شماره ۱۳.

نصرآبادی، حمید؛ حیاتی، داریوش (۱۳۹۳)، تحلیل نگرش روستائیان نسبت به تأثیرهای گردشگری روستایی، راهبردهای توسعه روستایی، شماره ۳.

وثوقی، لیلا؛ خانی، فضیله؛ مطیعی لنگرودی، سید حسن؛ رهنمایی، محمدتقی (۱۳۹۰)، ارزیابی نگرش جامعه روستایی به گردشگری، بر مبنای مدل معادلات ساختاری (مطالعه موردی: منطقه کوهستانی رودبار قصران، شهرستان شمیران)، پژوهش های روستایی، سال دوم، شماره ۴.

Almeida García, Fernando,. Cortes Macias, Rafael,. Pel_aez-Fern_andez, María _Angeles,. Balbuena, Antonia,. (2015), Residents' perceptions of tourism development in Benalm_adena (Spain), *Tourism Management journal*.

Bahae, Mahmood,. Pisani1,J. Michael ., Shavakh, Farzin.(2014). Residents' Attitudes toward International Tourism: A Case of Iran. *Journal of Tourism and Recreation, Volume 1*.

busby and rendly(2000) the transition from tourism on farms to farm tourism *TOURISM management*.

Flagstad, Arivd, Hope, Christine,(2001), strategic success in winter sport destination a sustainable value creation perspective. *Journal of tourism management, No22*.

Golzardi, Farid,. Sarvaramini, Shabnam,. Sadatasilan, Kamal and Sarvaramini, Mahsa,(2011), Residents Attitudes towards Tourism Development: A Case Study of Niasar, Iran. *Research Journal of Applied Sciences, Engineering and Technology 4(8)*.

Garrod, Brian. (2011) *Diversification into Farm Tourism: Case Studies from Wales Case study and student material*. Published by Goodfellow Publishers Limited, Wood Eaton, Oxford, OX3 9TJ

Johnson, J.D; Snepenger, D.J. and Akis, K . (۱۹۹۴). "Residents' perceptions of tourism development". *Annals of Tourism Research, Vol. 4*.

Liu, J. C., Sheldon, P. J. & var, T. 1987. Resident perceptions of the environment impacts of tourism of tourism. *Annals of Tourism Research*.

Mansfield, Yael & JONAS, ALIZA. (2006). Evaluating the Socio-cultural Carrying Capacity of Rural Tourism Communities: A 'Value Stretch' Approach. *Tijdschriftvoor Economistic Social Geography. 97. 583-601*.

Madrigal, Robert. 1993; A Tale of Tourism in Two Cities, *Annals of Tourism Research, Vol 20*

Nunkoo, R., & Gur soy, D. (2012). Residents' Support for Tourism an Identity Perspective. *Annals of Tourism Research, Vol.*

Nyaupane, G. P., Morais, D. B., & Dowler, L. (2006). The role of community

PEŠTEK, Almir ., DIZDAREVIĆ. L., GALIĆ, m., ARIFHODŽIĆ, m. 2019. *Residents' Attitudes toward Tourism Development: A Case Study of the Federation of Bosnia and Herzegovina*.

Shen, F., Hughey, K. F. D., & Simmons, D. G. (2008). Connecting the sustainable livelihoods approach and tourism: A review of the literature. *Journal of Hospitality and Tourism Management, 15(2), 19-31*.

Shen, Fujun.(2009). *Tourism and the Sustainable Livelihoods Approach: Application within the Chinese context* . A thesis submitted in partial fulfilment of the requirements for the Degree of Doctor of Philosophy at Lincoln University.

Tosun, C., 2001, Challenges of Sustainable Tourism Development in the Developing World the Case of Turkey, Tourism management, Vol. 22.